

Ereignis a smrtelní¹

Ladislav Benyovszky

Dějinně (Geschichte) vzato žije dnes člověk v době konce prvního počátku (erste Anfang). To znamená, že bytí se člověka týká jako skutečnost a jednání a myšlení a veškerá tvorba člověka je tudíž uskutečňována za předchůdného rozumění tomu, co bylo, jest a bude (Ereignis) jako *skutečnosti* (Wirklichkeit). Bytí-ve-světě (In-der-Welt-sein) má povahu pouhého sebezpotvrzování skutečnosti a pouhé sebezpotvrzování, ať už trvá jakkoli dlouho, není ničím jiným než koncem.² *Konec* prvního počátku však v sobě vnitřně významově nese *obrat* (Kehre) spočívající v možnosti (Entscheidung) explicitně či implicitně rozumět lidství nikoli od zmíněného uskutečňování (se) skutečného, nýbrž z toho, že člověk je v bezprostřední vazbě „k“ bytí, jež jsoucí „opustilo“ (Seinsverlassenheit), „k“ *bytí jako bytí*. Toto bytostné určení člověka, že totiž je ten, koho se „týká“ (Angang) Ereignis, přináší k výrazu Heidegger, když jako „definiční“ termín pro člověka zavádí určení „smrtelný“ (Sterbliche). Proč však právě „smrtelný“?

Určení „smrtelný“ je míněno jako opozitum k tradičnímu určení „živočich“ (ZOON, animal). Tak je určení užíváno v „Dopisu o humanismu“³, v přednášce „Věc“⁴ či v přednášce „Bauen Wohnen Denken“⁵, a je tak užíváno proto, že *animal rationale* je určením předběžně a často nekontrolovaně již rozumějícím člověku od metafyzické představy *života*, vzniklé na

¹ Toto zamyšlení navazuje na úvahu „Transcendence a úzkost“ in *Lidé města*, 8/2002. Její znalost předpokládá.

² Sr. Heidegger, M.: *Gesamtausgabe*, Bd. 5, Klostermann, Frankfurt am Main 1977, s. 94 a pozn. 11, s. 112.

³ Sr. Heidegger, M.: *Gesamtausgabe*, Bd. 9, Klostermann, Frankfurt am Main 1976, s. 333 a aj.

⁴ Sr. Heidegger, M.: *Gesamtausgabe*, Bd. 79, Klostermann, Frankfurt am Main 1994, s. 17–18.

⁵ Sr. Heidegger, M.: *Vorträge und Aufsätzen*, Neske, Pfullingen 1954, s. 150.

základě koncepce FYSIS a jsoucnosti jsoucího.⁶ V opozici k určení *animal* odkazuje jako k tomu, odkud je významově srozumitelný, Heideggerův termín „smrtelný“ (Sterbliche) ke *smrti*. Základní vymezení bytnosti člověka proto zní: „*být schopen smrti jako smrti*“.⁷

Podle toho, co bylo právě uvedeno, je bytostným určením člověka to, že „může zemřít“, je „schopen smrti jako smrti“. „Zemřít“, „být schopen smrti jako smrti“, však pochopitelně neznamená u Heideggera to, že bychom měli pochopit člověka v jeho lidství právě tehdy, když uvážíme, že „zemře“, že jeho pobývání na této zemi jednou skončí.⁸ „Být schopen smrti jako smrti“ platící za to „odkud“ jako ze základního významového horizontu máme člověka v jeho lidství myslet, znamená něco jiného. Co to znamená nahlédneme, uvážíme-li, co podle Heideggera míní určení „smrt“ (Tod) a co znamená určení „být schopen (smrti)“.

„Být schopen smrti jako smrti“ naprosto neznamená nějakou schopnost ukončení pozemské existence. „Být schopen“, „moci (zemřít)“, míní *bezprostřední vazbu*. Aby tuto bezprostřednost akcentoval, užívá Heidegger v této souvislosti titul „Bezug“⁹ myšlený v opozici k titulu „Verhältnis“ (vztah), k titulu zahrnujícímu rys chování a tedy vzájemného zprostředkování. „Být schopen“ (vermögen) míní „bezprostřední vazbu na ...“ (Bezug). Smysl a povahu této bezprostřední vazby pak Heidegger usiluje konkrétněji zachytit postupně se při promýšlení problematiky měnícími určeními. V přednášce „Co je metafysika“ jde o určení „Hineingehaltenheit“, mínící fakt „zadržnosti v ...“,¹⁰ od doby „Beiträge“ (1936) získává prioritu určení „týkat se ...“ (angangen) a „dotyk“ (Angang),¹¹ příp. „pokyn“

⁶ „Insgleichen ist mit „animal“ (ZOON) bereits eine Auslegung des „Lebens“ gesetzt, die notwendig auf einer Auslegung des Seienden als ZŌE und FYSIS beruht, innerhalb deren das Lebendige erscheint. Außerdem aber und vor allem anderen bleibt endlich einmal zu fragen, ab überhaupt das Wesen des Menschen, anfänglich und alles voraus entscheidend, in der Dimension der animalitas liegt.“ Heidegger, M.: GA, Bd. 9, s. 323.

⁷ „Die Sterblichen sind die Menschen. Sie heißen die Sterblichen, weil sie sterben können. Sterben heißt: den Tod als Tod vermögen.“ Heidegger, M.: GA, Bd. 79, s. 17. Sr. Těž: *Vorträge und Aufsätzen ...*, c.d., s. 150.

⁸ „Nur der Mensch stirbt. Das Tier verendet,“ upozorňuje Heidegger (GA, Bd. 79, s. 17) a později tvrdí explicitně: „Die Sterblichen nennen wir jetzt die Sterblichen – nicht, weil ihr irdisches Leben endet, sondern weil sie den Tod als Tod vermögen.“ (tamtéž, s. 18).

⁹ Sr. např. Heidegger, M.: GA, Bd. 9, s. 369.

¹⁰ „Da-sein heißt: Hineingehaltenheit in das Nichts.“ Heidegger, M.: GA, Bd. 9, s. 115.

¹¹ „Denn es könnte so stehen, daß sich das, was den Menschen als Menschen auszeichnet, gerade aus dem bestimmt, was wir hier zu bedenken haben: der Mensch, der von Anwesenheit Angegangene, der aus solchem Angang selber auf seine Weise Anwesende zu allem An- und Abwesenden.“ Heidegger, M.: *Zur Sache des Denkens*, Tübingen, Niemeyer 1969, s. 12 (dále jen ZuS).

(Wink),¹² aby autorovo úsilí po konkretizaci dospělo v *Zeit und Sein* (1962) k určení člověka jako toho, kdo „stojí v nitru dotyku“ (innestehend im Angang). „Být schopen“ (smrti jako smrti) nemíní možnost ukončit pozemskou existenci, míní člověka konstituující kompetenci spočívající v tom, že „jest“ ve smyslu „stojí v nitru dotyku“, tzn. ať už chce či nechce, „týká se ho“.

Co se však člověka „týká“? To, čeho je „schopen“, to, co se ho „týká“, je podle uvedeného Heideggerova určení „smrt“, a to „smrt (právě) jako smrt“ (Tod als Tod). Co je tím míněno? Heidegger odpovídá krátce: „Schrána nic(u)“ (Schrein des Nichts).¹³ Slovo „schrána“ zde apeluje na to, že „smrt“ je ono „nic“ (Nichts) „vystupující“ v samostatné, svébytné, takřikajíc „čisté“ podobě. Dodatek „(právě) jako smrt“ pak chce vyjádřit, že ona „schrána“, tzn. „nic“, se člověka „týká“ právě jako toto „nic“, v jemu vlastním „statutu“, způsobu, jak se člověka může týkat, tzn. v (jeho) „nicování“ (Nichtung). K tomuto určení směřuje vymezení (Das Ding), že je tím, „co v žádném ohledu není nikdy ničím jsoucím, co však bytuje (west), dokonce jako tajemství (Geheimnis) bytí samého“.¹⁴ Určení „smrtný“ (Sterbliche) o člověku říká: *člověk „je“ tím, kdo (ať už chce či nechce) stojí v nitru dotyku s „nic“*. *Člověk je ten, koho se „týká“ (kdo má smysl pro ...) nic v jeho nicování*.

Vidíme-li, že základní smysl určení „smrtník“, resp. „smrtný“ je to, co bylo právě uvedeno, snadno nahlédneme, že nestojíme ohledně tohoto určení před ničím jiným, než před jen jiným terminologickým vyjádřením Heideggerova vymezení (lidského) pobytu v ještě fundamentálně-ontologické přednášce „Co je metafysika?“. Toto vymezení zní: „Pobyt je zadržení v nic.“¹⁵ Aby však toto vymezení i význam určení „smrtný“ vystoupily v přiměřeném významu a nikoli jen jako nějaká svévole a snad i pohoršlivá podivnost, je zapotřebí pochopit, co se v něm míní oním „nic“, resp. „nic“ v jeho „nicování“. Pro základní představu se obrátíme právě ke zmíněné přednášce, neboť v ní učinil Heidegger první ze svých pokusů vysvětlit, co tímto vyjádřením míní.

¹² Sr. Heidegger, M.: *Gesamtausgabe*, Bd. 65, Klostermann, Frankfurt am Main 1994, s. 375 (dále jen Beiträge).

¹³ „Der Tod ist der Schrein des Nichts, dessen nämlich, was in aller Hinsicht niemals etwas bloß Seiendes ist, was aber gleichwohl west, nämlich als das Sein selbst. Der Tod, als der Schrein des Nichts, birgt in sich das Wesende des Seins. Der Tod ist als der Schrein des Nichts das Gebirg des Seins.“ Heidegger: GA, Bd. 79, s. 18. Sr. též: *Vorträge und Aufsätze* ..., c.d., s. 177.

¹⁴ Přednáška „Das Ding“ ve verzi *Vorträge und Aufsätze* ..., c.d., s. 177.

¹⁵ Sr. pozn. 10.

Základním určením, kterým je bytování nic, nicování (Nichtung), terminologicky fixováno a ontologicky interpretováno v přednášce *Co je metafysika?*, je výraz „abweisende Verweisung“, výraz, který vzhledem k jeho smyslu terminologicky vzato ne zcela přiměřeně tlumočím jako „odvracíjící přívrat“. ¹⁶ Určení odkazuje ke specifické diferenciaci *konkrétnosti* a *jsoucnosti* *jsoucna*¹⁷ a *k jejich následné vzájemné rotaci co do zjevnosti a skrytosti*, k rotaci, jež *jako taková* je fenomenálně uchopitelná jen svébytnou zkušeností, *úzkostí* (Angst),¹⁸ a je tak jejím *ontologickým smyslem*. Tato rotace (a tedy úzkost) je předpokladem vyvstání každého *jsoucna jakožto jsoucna*, následně pak umožňujícím předpokladem každého lidského *vztahu ke jsoucnu* *pobytového* či *nepobytového* charakteru.

Tento zatím jen předběžně souhrnným způsobem uchopený ontologický smysl úzkosti „definičním“ způsobem vyjadřuje následující vymezení: „*Tento* (od *jsoucna* v *konkrétnosti*) *celku odvracíjící přívrat* k (co do *konkrétnosti*) *nivelizovanému celku jsoucna jako který nic* v *úzkosti obkličuje poby*t, je *bytování nic: nicování*.“¹⁹ Ve vymezení vystupující výraz „abweisende Verweisung“ je *ontologickým* (existenciální určením) uchopením jako *úzkost* (existenciální určením) se dostavujícího „*prožitku*“ (naladění)²⁰ „*obkličujícího tísnění*“.²¹ Tím je apelováno na charakteristický fakt pro prožívání úzkosti, totiž že *vůči nám celek jsoucího nevystupuje ve své konkrétní věčně obsažné typice* a *v tomto smyslu* se od nás (jako tato konkrétní typika, „*jsoucno pro sebe*“) odvrací (Abweisung).²²

¹⁶ I. Chvatík překládá „odmitavé odkazování“ (Heidegger, M.: *Co je metafysika?*, str. 53), B. Baumann „odmitající poukazování“ (Heidegger, M.: *Co je metafysika?* In: *Lisť*, 3, 1947, s. 382).

¹⁷ Jak to odpovídá vágnímu každodennímu rozumění věci jako „něčemu“, tzn. čemusi, co má charakter určitosti, obsažnosti (res), a „potud“ či „také“ „jsoucnu“, tzn. tomu, co jest (ens). K tomuto rozlišení srv. např. již M. Heidegger, *Die Grundprobleme der Phänomenologie*. In: *týž, Gesamtausgabe*. Frankfurt am Main, Klostermann, Bd. 24, s. 118–119. V tematizované přednášce samé distinkce výrazně fixována pozn. a) k 5. vyd., s. 114 jako rozlišení „das Seiende für sich“ – „das Sein des Seienden“ (srv. pozn. 19).

¹⁸ „Geschicht im Dasein des Menschen ein solches Gestimmtsein, in dem er vor das Nichts selbst gebracht wird? Diese Geschehen ist möglich und auch wirklich – (...) – nur für Augenblicke in der Grundstimmung der Angst.“ *Co je metafysika?*, s. 111.

¹⁹ „Diese im Ganzen abweisende Verweisung auf das entgleitende Seiende im Ganzen, als welche das Nichts in der Angst das Dasein umdrängt ist das Wesen des Nichts: die Nichtung.“ Tamt. s. 114. Interpretující závorky vložil L. B.; „a“ je odkaz na důležitou Heideggerovu poznámku v exempláři 5. vyd.: „ab-weisen: das Seiende für sich; ver-weisen: in das Sein des Seienden“.

²⁰ Co do svého „ontologického statutu“ je, jak známo, (srv. již *Bytí a čas*, § 40 aj.) úzkost významným nalézáním se (Befindlichkeit) a v tomto smyslu „naladou“ (Stimmung), „naladěností“ (Gestimmtsein) (srv. tamt., § 29; *Co je metafysika?*, s. 47–49 aj.), tedy tím, co bylo klasicky interpretováno jako „pocity“ (Gefühle).

²¹ „Dieses Wegrücken des Seienden im Ganzen, das uns in der Angst umdrängt, bedrängt uns. Es bleibt kein Halt. Es bleibt nur und kommt über uns – (...) – dieses ‚kein‘.“ *Co je metafysika?*, s. 112, prolog. L. B.

²² „In der Angst wird das Seiende im Ganzen hinfällig.“ Tamtéž, s. 113.

Jsme-li dbalí všeobecně fenomenologického pokynu nechat své téma vůči sobě vyvstat v jeho samodanosti, „nic nepřidávat a nic neubírat“,²³ snadno nahlédneme, že toto odvrácení celku jsoucna v jeho konkrétnosti (das Seiende für sich) není něco, co by se dělo nějak jaksí „samostatně“, aby snad „pak“ nějak následně nastala úzkost,²⁴ nýbrž děje se *právě jako* (děje se „v jednotě s“ – „in eins mit“²⁵) ono prožívané obkličující *tísněm*²⁶, a v tomto smyslu jako „tlak“ (nevystupování konkrétnosti dějící se jako tlak) prožívaný v orientaci vycházející z celku jsoucna, tzn. prožívaný jako nátlak celku jsoucna.²⁷ *Odvrát* (Abweisung) konkrétnosti jsoucna se v úzkosti děje jako „obkličující tlak“ (jsoucna) – jako *přívrat* (Verweisung).

Jsme-li však dostatečně pozorní vůči prožitku úzkosti, „spoluvykonáváme-li ji“, jsme s to zahlédnout další specifikační rys: „Odvrát konkrétnosti jsoucna žitý jako jeho obkličující tlak“ ontologicky specifikující úzkost *není* zároveň v úzkosti „přítomen“ nějak „bezprostředně“, jako nějaká „neurčitost“ ve smyslu naléhání nějaké neurčité, nicméně *látky* (hylé), na nás.²⁸ Je naopak žit jen „zprostředkovaně“, sice *jako* razantní prožitek *sebe* (Selbst) jako „obkličujícím způsobem *tísněného*“. Prožitek úzkosti je vždy prožitkem charakteru „je mi“ (úško).²⁹

Vzhledem k tomu však, že v úzkosti dochází k prožitku, „obkličujícího *tísněmi*“ po způsobu prožitku „sebe jako obkličujícím způsobem *tísněného*“ přičemž „já sám“ (Selbst) se zároveň prožívám jen jakožto ten, kdo je „obkličujícím způsobem *tísněm*“, a ne snad nějak jinak či obsažněji,³⁰ ono

²³ V tematizované přednášce má podobu „zodpovězení otázky“ předcházejícího upozornění: „Die für unsere Absicht zunächst allein wesentliche Antwort ist schon gewonnen, wenn wir darauf achthaben, daß die Frage nach dem Nichts wirklich gestellt bleibt. Hierzu wird verlangt, daß wir die Verwandlung des Menschen in sein Da-sein (...) nachvollziehen ...“ Tamtéž, s. 113.

²⁴ „Das Seiende wird doch durch die Angst nicht vernichtet, um so das Nichts übrigzulassen.“ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ „Alle Dinge und wir selbst versinken in eine Gleichgültigkeit^a. Dies jedoch nicht im Sinne eines bloßen Verschwindens, sondern in ihrem Wegrücken als solchem kehren sie sich uns zu.“ Tamtéž, str. 112, proL. L. B. (a: 5. Aufgabe 1949: das Seiende spricht nicht mehr an).

²⁷ „Die Abweisung von sich ist aber *als solche* das entgleitenlassende Verweisen auf das versinkende Seiende im Ganzen.“ Tamtéž, str. 114, proL. L. B.

²⁸ Proto „nic-zpřístupňující“ nejsou „naladěnosti“ podávající jsoucí v celku – v tematizované přednášce „nuda“ a „zamilovanost“. Srov. tamtéž, s. 110.

²⁹ Tento ohled úzkosti je již dlouho teoreticky jasně viděn a vypracován: „Den Begriff Angst findet man fast nie in der Psychologie behandelt; ich muß deshalb darauf aufmerksam machen, daß er von Furcht und ähnlichen Begriffen ganz und gar verschieden ist, daß sie sich auf etwas Bestimmtes beziehen, während die Angst die Wirklichkeit der Freiheit als Möglichkeit für die Möglichkeit ist.“ Kierkegaard, S.: *Der Begriff Angst*, Hamburg, Meiner 1984, s. 42.

³⁰ V úzkosti se (Selbst) nalézám (Befindlichkeit) jen jako *ten, komu je úško*: „Darin liegt, daß wir selbst – diese seienden Menschen – inmitten des Seienden uns mitentgleiten. Daher

„obkličující tísnění“ není ničím (vůči mně) spočívajícím, žádnou neurčitostí, nýbrž bytostně *neurčitelností*,³¹ která potud a proto může být oslovena jakožto *nic*.

Jako tato „neurčitelnost“ – protože jen jako vyvstání obkličujícím způsobem tísněného vyvstávající přívrát jsočnosti jsočna odvratem konkrétnosti jsočna – odhaluje se v úzkosti konečně *nic* v pravé *vazebné* významnosti: bezprostředně neuchopitelné (nepředmětné) „na základě čeho“ (Grund) vyvstávám jako „obkličujícím způsobem tísněno“ a potud jako *jsoucí*, na základě kteréžto diference vyvstává ovšem též ona (v úzkosti) odvrácená konkrétnost celku (jsočna) jakožto právě *jsoucí*. *Nicování se odhaluje jako samo vyvstání (extasis) jsočna jakožto jsočna, vyvstání (jsočna jakožto jsočna) podávající se vůči jsočímú jakožto jiné (Andere)*,³² odhaluje se jako konstituce jsočna *jakožto jsočna*, která se vůči tomuto svému konstitutivu – jsočímú jsočnu – jako *jiné (schlechthin Andere)* odtahuje do skrytosti. To, co se děje (nicuje) jako „*nic*“, je *vůči svému konstitutivu do skrytosti sebe odtahující konstituce významnosti „jest“*: „V jasné noci *nic* úzkosti vyvstává teprve původní zřejmost jsočna jako taková: že (daß) je *jsoucí* – a ne *nic*.“³³ Tuto úzkostí jako odvracející přívrát se dějící a do skrytosti se odtahující konstituci významnosti, „že *jsoucí jest* – a ne *nic*“, nazývá Heidegger *nicováním* čili „od jsočna zakoušeným bytím“.

„*Nic*“ v „*jeho*“ „*nicování*“ je podle Heideggerovy analýzy bezprostředně (empiricky) neuchopitelné „na základě čeho“ (Grund) v situaci úzkosti vyvstává pobyt jako „obkličujícím způsobem tísněno“ a potud jako „*jsoucí*“, na základě kteréžto diference vyvstává ovšem též onen (v úzkosti odvrácený) celek *jsoucího* právě *jakožto jsoucí*. Právě proto, že jde o jisté nikoli jako empiricky uchopitelný předmět vystupující „*dění*“ (Geschehen), volí Heidegger určení „*nic*“, resp. – akcentujíc jeho charakter „*dění*“ – „*nicování*“ (Nichtung). Právě proto, že jeho primárním smyslem je to, že je konstituentem oné významnosti „*jest*“ kterou naopak všichni zakoušíme – je tím, „na základě čeho“ a dík čemu má pro nás „*jest*“ vůbec smysl,

ist im Grunde nicht ‚dir‘ und ‚mir‘ unheimlich, sondern ‚einem‘ ist es so.“ *Co je metafysika?*, s. 112.

³¹ „Die Unbestimmtheit dessen jedoch, wovor und worum wir uns ängstigen, ist kein bloßes Fehlen der Bestimmtheit, sondern die wesenhafte Unmöglichkeit der Bestimmbarkeit.“ Tamtéž, s. 111.

³² „Das Nichten ist kein beliebiges Vorkommnis, sondern als abweisendes Verweisen auf das entgleitende Seiende im Ganzen offenbart es dieses Seiende in seiner vollen, bislang verborgenen Befremdlichkeit als schlechthin Andere – gegenüber dem Nichts.“ Tamt., s. 114.

³³ Tamtéž, s. 114. Srov. s. 115: „Das Nichts gibt nicht erst den Gegenbegriff zum Seienden her, sondern gehört ursprünglich zum Wesen (Wesen: verbal; Wesen des Seins) selbst.“

nazývá jej „tajemstvím“ (Geheimnis) bytí samého, tím, „co v žádném ohledu není nikdy ničím jsoucím, co však bytuje a dokonce jako ‚tajemství‘ bytí samého“.³⁴ V přednášce „Co je metafyzika?“ samé tento základní smysl vyjadřuje též obrazem „zánné noci“ (helle Nacht).³⁵

Všimněte si, jaký je „statut“ této Heideggerem poprvé nahlédnuté dějící se vnitřní významové konstituce toho, co předchází filozofování má vždy za co do skladby neanalyzovatelnou elementaritu („jest“, „pozice“, „klad“). Jde o „cosi“, co „je“ tak, že ono samo *není* sice ve smyslu něčeho empiricky se vyskytujícího, je však „nutné“, „je předpokladem“ proto, že jeho „opak“ je pro nás empiricky přístupný. Protože v předchází filosofické tradici není žádný termín, který by tento podivuhodný statut vyjadřoval, naplňuje Heidegger tímto filozofickým významem slovo, které doposud filozofickým termínem nebylo, ve svém každodenním užití však právě *tento statut* míní, slovo „Lichtung“ – paseka, světlina.³⁶ To, co se člověka „týká“ (Angang) je „světlina“ (Lichtung) bytí (Sein). Určení „smrtný“ chce říci, že člověk je ten, kdo stojí ve světlině bytí (Lichtung des Seins).

Jsou zde ovšem i další pojmové identifikace. Protože „Nichtung“, jež má pro smrtelného smysl, není ničím jiným než „Lichtung“, a protože jde vlastně o „cosi“, co empiricky vzato „je“ jen výše přiblíženým podivuhodným způsobem *faktu*, že je nám přístupno (jen) *cosi jiného než ono, totiž bytí*,³⁷ je „světlina“ (Lichtung) tím, co umožňuje pravdivě či nepravdivě se k tomu, co jest, vztahovat a pravdivě či nepravdivě se o něm vyjadřovat. V tomto smyslu je *základem pro veškerou možnost pravdivosti, pravdou* ve smyslu pravdivost výpovědi a poznávání zakládající a umožňující *přístupnosti, neskrýlosti* (ALETHEIA) všeho toho, co jest – „Wahrheit“.³⁸ Podle této Heideggerovy pojmové identifikace to, co se člověka „týká“ (Angang) je „pravda bytí“ (Wahrheit des Seins). Určení „smrtný“ chce říci, že člověk je ten, kdo stojí v pravdě bytí (Wahrheit des Seins).

³⁴ Sr. pozn. 13.

³⁵ „In der hellen Nacht des Nichts der Angst entsteht erst die ursprüngliche Offenheit des Seienden als eines solchen: daß es Seiendes ist und nicht Nichts.“ Heidegger, GA, Gb. 9, s. 114. Heidegger později obraz „zánné noci“ spojuje s Hölderlinovým výrazem „heilige Nacht“. Sr. např. Heidegger, M.: *Gesamtausgabe*. Frankfurt am Main, Klostermann, Bd. 4, s. 109–110.

³⁶ Vysvětlení sr. in Heidegger, M.: *Zollikoner Seminare, Protokolle-Gespräche – Briefe*, hrsg. Frankfurt am Main, M. Boss 1987, s. 229. Srov. též Trawny, P.: *Martin Heideggers Phänomenologie der Welt*. München, Albert 1997, s. 58–59.

³⁷ Čitelnost těchto řádků a pozdního Heideggerova uvažování též je do značné míry podminěna schopností čtenáře vniknout do pozitivního významu negativních určení.

³⁸ Od temporálního významu „pravdy“ (Wahrheit-Weilen-Währen) zde pro jednoduchost odhlédáme.

Všechna doposud uvedená bližší určení toho, jak rozumět bytostnému určení člověka jako „smrtného“, toho, kdo je „schopen smrti jako smrti“, však v sobě nesou jistou problematičnost. Spočívá v tom, že nedokážou ještě to, co se člověka „týká“ (Angang), to, co pro něj „má význam“, vyjádřit *jednotně* takovým způsobem, aby bylo možno myšlenkově vstoupit do konkrétnější vnitřní artikulace této jednoty. Kořenem této problematičnosti je to, že umožňují nahlédnout „Lichtung“, „Nichtung“, „Wahrheit“ jen *zprostředkovaně* – jako to „v souvislosti s čím“, „v opozici k čemu“, „v protikladu k čemu“ má pro nás bytí význam –, nikoli však *bezprostředně*. K tomu je zapotřebí nalézt dostatečně nosný a artikulace bohatý „princip“ umožňující jednotně a zároveň konkrétně zahrnout a proartikulovat onu pro předchozí filozofii elementární a dále nedotazatelnou či jen vnějšně zprostředkovatelnou (dialektika) diferenci „bytí – nic“. Nalezení tohoto „principu“ je základním Heideggerovým teoretickým výdobytkem. Je to „čas myšlený jako bytí“ čili „bytí myšlené jako čas“.

Co tento podivuhodný výraz „čas myšlený jako bytí“ – výraz, který je základním významovým obsahem pojmu *Ereignis* – znamená a v jakém smyslu je „principem“ umožňujícím jednotně a artikulovaně předvést povahu a vnitřní strukturu „doteku“ (Angang), v tomto pouhém zamýšlení pro srozumitelnost jen naznačíme: To, co *jest* a *není*, můžeme chápat jako to, co *jest*, bylo a (již) *není*, bude a (ještě) *není*, bylo, *jest* a *bude*, *jest*, *nebylo* a *nebude*, ... atd. Čas, pokud ho myslíme nikoli jen jako *trvání* (Dauern), nýbrž respektujeme též tu jeho stránku, že je vrstevnatostí významů (bylo, *jest*, *bude*, ...) v nichž se nás týkají věci-tn. jako prodlévání (Verweilen), je principem, který je s to jednotně a artikulovaně vyjádřit to, co známe jen jako *opozici* bytí-nic.

Proto a v tomto smyslu tím, co se člověka „týká“ je extaticky rozuměný čas³⁹. Určení „smrtný“ chce říci, že člověk je ten, koho se „týká“ extaticky rozuměný čas. Toto vymezení „smrtného“ zaznívá v přednášce *Zeit und Sein*. Podle ní je „smrtný“ ten, kdo stojí v nitru dotyku s extaticky se „dějící“ časovostí.⁴⁰

Jak ovšem *konkrétně* rozumět člověku, máme-li mu rozumět od „význa-

³⁹ Tzn. čas rozuměný a explikovaný jako jednota prodlévání a trvání čili (významová) vrstevnatost (Geschichte) bytí.

⁴⁰ Sr. „Ist der Mensch zunächst Mensch, um dann gelegentlich, d. h. zu irgend einer Zeit, die Zeit in Empfang zu nehmen und die Beziehung zu ihr aufzunehmen? Die eigentliche Zeit ist die ihr dreifältig lictendes Reichen einigende Nähe von Anwesen aus Gegenwart, Gewesenheit und Zukunft. Sie hat den Menschen als solchen schon so erreicht, daß er nur Mensch sei kann, indem er innewohnt im dreifachen Reichen und aussteht die es bestimmende verweigernd-voren thaltende Nähe.: Heidegger M.: ZuS, s. 17.

mové hry“ (Zuspiel) časovacích extází? Jednotlivé významové vrstvy této „významové hry“ sledovala dnes ukončovaná série šesti „filosofických zamyšlení“. Jako svůj první krok vykonala určení jako nejzazšího horizontu smyslu zkoumání člověka v jeho lidství „dění dotyku (Angang) člověka a toho, co bylo, jest a bude“. ⁴¹

Ereignis and the Mortal

Ladislav Benyovszky

The study closes a cycle of six reflections examining the concept of man in philosophy. It interprets Heidegger's concept of man as a mortal being, a concept deliberately clashing with the classing definition of a "reasonable animal." It is based on the interpretation of mortality as an "ability to die" in relation to the lightness (Lichtung) of being, which means to the "Ereignis." Its conclusion suggests that this concept includes in itself as its "decided" form a concept of man as a reasonable animal. It tries to lead the reader to the understanding that the five preceding reflections were nothing but specification of what "mortality" means for Heidegger.

⁴¹ Sr. Zamyšlení: Dějinný původ určení člověka jako rozumného živočicha. In: *Lidé města* 4, 2000, s. 3–11.